

LBRIS

We know
books

LAURA A. TUFĂ

ETICA CERCETĂRII SOCIALE

O ANALIZĂ SOCIOLOGICĂ

t...

TRITONIC

Tritonic Books

București | 2026

LAURA A. TUFĂ

Etica cercetării sociale. O analiză sociologică

Copyright © LAURA A. TUFĂ

Copyright © TRITONIC 2026 pentru ediția prezentă.

*Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzelor nr. 5, București

e-mail: editura@triton.ro

www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):

http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Colecția Sociologie este coordonată de prof. univ. dr. Gabriel Jderu.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**TUFĂ, LAURA A.****Etica cercetării sociale : o analiză sociologică / Laura A. Tufă. - București :**

Tritonic Books, 2026

Conține bibliografie

ISBN 978-606-749-863-9

316

Coperta: Alexandra Bardan

DTP: Ioan Dorel Radu

Editor: Rebeca Cojocaru

Comanda nr. SOC01/2026

Bun de tipar: Ianuarie 2026

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

INTRODUCERE	9
Capitolul 1.	
TEORII PRIVIND ETICA ÎN CERCETAREA SOCIALĂ	17
1.1. Introducere	17
1.2. Teorii etice clasice și moderne și politica producerii cunoașterii profesionale despre social	18
1.3. Etica în cercetarea socială- Concepte ale preocupărilor etice în coduri deontologice	24
1.3.1. <i>Consimțământul informat</i>	24
1.3.2. <i>Cercetarea sub acoperire (ascunsă)</i>	29
1.3.3. <i>Confidențialitatea și anonimitatea</i>	32
1.3.4. <i>Evitarea producerii daunelor subiecților cercetării</i>	32
1.3.5. <i>Bunăstarea subiecților participanți la cercetare</i>	33
1.4. Construcția evidențelor în cercetare socială	36
1.5. Rolul finanțărilor și a factorilor politici în producția cunoașterii prin cercetare socială din spațiul Europei Centrale și de Est și în România. Relația Est-Vest în producerea cunoașterii despre social	42
1.6. Reglementările instituționale ale eticii cercetării sociale	47
1.7. Concluzii	51
Capitolul 2.	
CODURI ETICE ÎN CERCETAREA DIN ȘTIINȚELE SOCIALE	53
2.1. Introducere	53

2.2. O istorie a momentelor-cheie pentru apariția codurilor etice în cercetare. Coduri de etică și de conduită în cercetarea medicală și socială	56
2.2.1. Codul Nuremberg (1947)	58
2.2.2. Declarația de la Helsinki (1964)	60
2.2.3. Raportul Belmont (1979)	65
2.3. Principii în coduri de etică din cercetarea socială	71
2.3.1. Codul RESPECT	72
2.3.2. Libertatea intelectuală	73
2.3.3. Confidențialitatea și anonimitatea datelor participanților	73
2.3.4. Expertiza profesională ca principiu etic	78
2.3.5. Protecția participanților și a altor actori implicați în minimizarea riscului de a dăuna	79
2.3.6. Protecția cercetătorilor și minimizarea riscurilor către care aceștia sunt expuși	83
2.3.7. Participarea voluntară a subiecților cercetării	85
2.3.8. Consimțământul informat	86
2.3.9. Relații echitabile cu alți colegi sau colaboratori	91
2.3.10. Responsabilitatea profesională, diseminarea rezultatelor și responsabilitatea față de utilizarea lor	92
2.4. Concluzii	92

Capitolul 3.

RAȚIONALITĂȚI CONVERGENTE ÎN ETICA CERCETĂRII. STUDIUL ECHIPELOR DE PROIECTE	95
3.1. Introducere	95
3.2. Metodologia analizei dinamicii etice a proiectelor de cercetare	100
3.2.1. Scop și metode	100
3.2.2. Întrebările de cercetare	102
3.2.3. Dimensiunile observațiilor	103
3.2.4. Dificultăți în teren	106
3.2.5. Organizarea informațiilor	107
3.3. Descrierea cercetărilor analizate	109
3.3.1. Inserția absolvenților pe piața muncii	109
3.3.2. Incluziune socială	110
3.3.3. Discriminare la locul de muncă	111
3.3.4. Strategii de viață ale persoanelor aflate în prosperitate precară	111

3.4. Convergențe, alternative refuzate și momente ascunse ale eticii cercetării	112
3.5. Selecția experților în analiza discriminării: considerații etice	118
3.5.1. Expertiza ca instrument construit social	119
3.5.2. Definiri ale expertizei	124
3.6. „Mai puțin prosper, mai mult precar”: o analiză critică a dilemelor etice și metodologice în studierea prosperității precare	128
3.6.1. Viața (parțială) a unui proiect de cercetare	130
3.6.2. Prosperitate precară, precaritate ușoară sau sărăcie mascată? Nedreptatea epistemică a conceptelor și metodologiilor	132
3.7. Concluzii	136

Capitolul 4.

STUDIUL ASUPRA ETICII CERCETĂRII SOCIALE. O ANALIZĂ A INTERVIURILOR CU CERCETĂTORI	141
4.1. Introducere	141
4.2. Considerații metodologice	143
4.3. Rezultate	148
4.3.1. Definiri ale eticii cercetării	148
4.3.2. Reprezentări și discursuri despre daună, imputernicirea și bunăstarea participanților la cercetare. Strategii de justificare a moralităților implicate	152
4.3.3. Vocabularul obiectivității în cercetare	157
4.3.4. „Corect-incorect” și „bine-rău” în cercetarea socială	161
4.3.5. Înțelegerea și utilizarea codurilor etice	164
4.4. O tipologie a comportamentelor etice în cercetare	169
4.5. Concluzii	171

CONCLUZII GENERALE	173
MULȚUMIRI	177
BIBLIOGRAFIE	179
ANEXE	201
Anexa 1. Ghid interviu etica cercetării sociale	201
Anexa 2. Matricea de Inventariare a Datelor	203

Scopul capitolului a fost de a ilustra etica cercetării ca un continuum bazat nu doar pe comunalități și convergențe în acțiunile cercetătorilor, dar și pe divergențe și practici de invizibilizare sau abandonare a alternativelor în cercetare, observate în timpul desfășurării lor. La finalul capitolului, un studiu de caz semnificativ îl reprezintă analiza conceptualizării expertizei într-un anumit domeniu pentru selecția experților intervievați în design-ul cercetărilor analizate. Modalitățile prin care cunoașterea lor e recunoscută de către cercetători în rapoarte de cercetare sau alte producții publicistice reprezintă un studiu de caz asupra modurilor prin care o categorie de participanți la cercetări sunt supra-reprezenți, o componentă mai puțin dezbătută în analizele etice ale cercetărilor sociale. La finalul capitolului demonstrez cum implicațiile etice ale conceptualizării expertizei sunt: sub-reprezentarea altor persoane cu relevanță pentru tematicile urmărite; supra-reprezentarea anumitor tipuri de expertiză în detrimentul altora, reproducerea prioritizării cunoașterii anumitor categorii de participanți direcți și indirecti într-o cercetare (a experților vs. a respondenților cu anumite experiențe specifice în tematica cercetărilor, însă fără a fi considerați experți). Nu în ultimul rând, deprivarea de timp și presiunea „culturii numărului” (*counting culture*, Mountz *et al.* 2015) în unele cercetări produce o orientare către preluarea aceluiași experți deja consacrați în cercetări anterioare, conexe sau cu un capital social care-i desemnează ușor recognoscibili ca renumiți, de multe ori cu prețul unei revizuirii nesistematice a definițiilor expertizei care mai degrabă reproduce aceleași selecții, fără a fi incluzive.

Capitolul 4 al tezei- *Studiu asupra eticii cercetării sociale: o analiză a interviurilor cu cercetători*-cuprinde rezultatele cercetării empirice bazate pe interviurile cu cercetători privind definițiile proprii ale eticii în cercetare, cunoașterea și utilizarea codurilor deontologice și profesionale și socializarea etică în experiența profesională.

CAPITOLUL 1.

TEORII PRIVIND ETICA ÎN CERCETAREA SOCIALĂ

1.1. Introducere

În acest capitol urmăresc care sunt teoriile etice care funcționează în comportamentele cotidiene, cum sunt ele folosite și adaptate sau modificate de mediile instituționale și cum sunt interpretate teoriile etice în producerea cunoașterii despre social. Am urmărit teorii etice (Jankélévitch 1962/2011, Pettit 2006, Davis 2006) și teorii despre etica cercetării sociale (Singer 1984, Speer 2002, Vallance 2004, Sin 2005, Babbie 2010), dar și analiza evoluției instituționale a cercetării în societățile post-comuniste, în special legată de economia finanțării cercetărilor științifice și a relațiilor cu modelul vestic al producerii de cunoaștere prin prisma modelului centru-periferie în sistemul mondial (Wallerstein 1999; Larionescu 2002; Blagojević și Yair 2010; Kovács și Kutsar 2012; Wenninger 2012; Bennet 2013; Roulleau-Berger 2021). Am analizat care sunt punctele comune în definirea normativă a muncii de cercetare și cum sunt explorate aspecte difuze, nereglementate, cât și modurile înregimentate în practica cotidiană a muncii care conduc la etichetarea unei munci ca fiind etică sau, dimpotrivă, supusă cenzurilor și renegociierilor.

1.2. Teorii etice clasice și moderne și politica producerii cunoașterii profesionale despre social

Orice alegere morală are la bază alegerea între alternative și refuzul soluției de compromis, neutre (ne-uter=nici una, nici cealaltă- Jankélévitch [1962] 2011). Acest demers însă nu este unul în studierea neutralității, ci a modurilor specifice prin care cercetătorii nu reușesc să fie neutri, dar acționează cu intenția unei finalități care să fie un compromis acceptabil al tuturor mizelor, principiilor și intereselor personale angrenate în dinamica cercetării sociale.

O discuție între doi cercetători despre opțiunile metodologice cu privire la eșantionare poate arăta astfel: primul, preocupat de îndeplinirea asumțiilor reprezentativității unui eșantion, argumentează pentru necesitatea stabilirii unui eșantion probabilist; cel de-al doilea cercetător, preocupat de eficientizarea a întregului demers de cercetare, optează pentru un eșantion pe cote, neprobabilist, însă adecvat pentru scopurile instrumentale, de obținere a unor rezultate rapide cu costuri mai reduse decât în cazul eșantionării probabiliste. Fiecare dintre cei doi cercetători își susține poziția prin argumente ce iau în considerare variabile precum timpul, calitatea produselor de cercetare, corectitudinea alegerilor făcute, costurile financiare. Discuția expusă, deși schematizată prin conținutul dilemei, expune practici cotidiene de segregare a acțiunilor în cercetare, multe dintre ele considerate „de la sine înțelese” și convenționale. În mod particular acest convențional al acțiunilor mici, neproblematizate și produse contextualizat interesează prin înțelegerea particularităților prin care ajung anumite acțiuni să fie produse și nu altele ca modele de cercetare (ne)etică. Aceasta este o instanță particularizată a unor astfel de dileme, în timp vizibilă și reprodusă sub forma altor contexte cu mize etice care au apărut constant în munca de cercetare proprie, dar și cea analizată.

Exemplul anterior ar putea deschide sugestiv o dezbatere cu privire la etica unei cercetări sociale. Întrebări precum: „Ce e corect?”, „Ce responsabilitate are cercetătorul social cu privire la cercetarea pe care o întreprinde?”, „Față de cine sau față de ce trebuie el să acționeze corect?”, „Ce este optim?” sunt întrebări care își găsesc răspunsuri relative în pozițiile diferite ale celor doi cercetători preocupați de alegerea unui eșantion adecvat cercetării lor.

Cercetătorii sociali nu au un drept de la sine înțeles de a lucra cu oamenii (Israel și Hay 2006). Relația dintre un subiect și cercetător e mult mai fluidă, un bun studiu nu pornește de la premisa participării necondiționate a oamenilor, ci de la aceea că participarea trebuie câștigată prin construirea unui cadru de desfășurare adecvat dezvoltării, producerii de idei sau unei construcții discursive semnificative pentru tema cercetării.

Proiectele de cercetare la care am participat au avut contexte sociale ale desfășurării care au inclus variabile cu valori diferite în fiecare din aceste contexte: nivelul meu de implicare în fiecare din etapele cercetării, gradul de autonomie personală, tipul instituției în cadrul căreia s-a desfășurat proiectul (ONG, instituție publică sau instituție privată), natura mai mult sau mai puțin creativă a muncii, opțiunile metodologice, transparența activităților, timpul alocat desfășurării cercetării și relațiile din interiorul echipelor de cercetare, practici specifice de diseminare a rezultatelor, modul birocratic de organizare a muncii de cercetare sau angajamentul ulterior al echipei față de rezultatele cercetărilor. Când comparația apare în urma experienței personale și contextele sociale de desfășurare diferă semnificativ în funcție de variabilele enumerate anterior, întrebările și dilemele legate de alegerile cele mai bune sunt și ele semnificative, nu numai ca număr, dar ca și premise ale straturilor de cunoaștere explicită și implicită pe care ele le presupun: este moral să utilizez informații sensibile despre participanții mei? este mai corect să explic în

detaliu respondenților unui studiu cantitativ care este scopul cercetării, chiar dacă risc o rată a non-răspunsurilor ridicată? Pe de altă parte, cum îndeplinesc premisa unui studiu de calitate, dacă rata non-răspunsurilor este foarte ridicată? Astfel, aleg să fiu corect față de subiecții cercetării sau aleg o calitate științifică a produsului ridicată? Care dintre opțiuni este mai acceptabilă și în ce context? Sunt ele mutual-exclusive? Dacă da, în ce condiții, dacă nu, cum pot fi ele echilibrate în așa fel încât credibilitatea cercetării și a cercetătorilor să rămână intactă? Dihotomiile propuse anterior nu sunt întâmplătoare, ele privesc munca cercetătorului social preocupat de modurile adecvate, conform unei comunități epistemice, de a privi realitatea socială, adecvabilitatea fiind un concept ce diferă de la situație la situație, tocmai această variație constituind interesul principal al tezei mele, pentru că produce o discuție despre aparenta stabilitate a conceputului de etică în cercetare, practica instituind însă și definiții situaționale care reconstruiesc rolul și poziția cercetătorului în teren și în politica contextului în care el acționează.

Ca definiție de lucru parțială pentru producerea unei înțelegeri comune, etica în cercetarea socială constituie un set de „principii de conduită bazate pe valorizarea oamenilor și a dezvoltării structurilor sociale, care promovează și protejează participarea tuturor persoanelor implicate în cercetare: participanți, gatekeeperi, stakeholderi, cercetători și public, cu scopul de a susține binele tuturor fără sacrificiul intereselor niciunui actor, în așa fel încât rezultatele cercetării să reprezinte un progres care să justifice timpul și resursele investite în ea.” (Vallance 2004:4). În mod evident o astfel de definiție, deși își propune lămuriri conceptuale, reușește să expună în același timp o plajă largă de concepte implicite care vehiculează mișcarea actorilor implicați în construcția eticii: relațiile de putere, normele sociale, educația și formarea profesională a actorilor individuali care produc muncă de

cercetare sau adiacentă cercetării, conflicte de interese, înțelesul difuz și larg al „binelui”, dar general acceptat, situațiile sociale de interacțiune.

Literatura din științele sociale evaluează etica în cadrul unei cercetări sociale ca fiind plasată la periferia întregului proces (Camenisch 1986; Vallance 2004), reflectându-se astfel în lipsa formării practice în domeniul științelor sociale. Dezbaterile academice sugerează necesitatea unei conduite profesionale însușite încă din învățământul universitar (Fisher *et al.* 2009).

Aspectele etice ale cercetării sociale țin de etică aplicată. Denumirea uzuală pentru direcțiile care ghidează cercetarea sunt „cod etic”, sau „cod deontologic”, însă în spatele acestor formulări pot exista premise care se substituie eticii consecințialiste sau, dimpotrivă, eticii deontologice, dar care subsumează și norme culturale.

Teoriile deontologice pornesc de la premisa că individul nu trebuie să realizeze o acțiune care constituie un fapt greșit, atunci când prevede că refuzul va atrage după sine un rău și mai mare (Larossa *et al.* 1981; Davis 2006; Rughiniș 2010). Astfel, există acțiuni greșite prin ele însele sau, așa cum formula Immanuel Kant imperativul categoric în 1785, omul trebuie să acționeze în așa fel încât maxima acțiunilor sale să poată fi impusă ca lege universală (Kant [1785] 1996). Față de acestea, teoriile consecințialiste pornesc de la premise mult mai restrictive, atribuind responsabilitatea consecințelor posibile subiectului moral (Pettit 2006, Rughiniș 2010), în cazul nostru, cercetătorul social devine responsabil de rezultatul bun al acțiunilor sale, scopul acțiunii contând în acest caz, în timp ce teoriile deontologice abordează intenția ca fiind elementul central, definitoriu al comportamentului etic (Davis 2006; Israel și Hay 2006). Abordarea deontologică nu urmărește atât binele în consecință, cât corectitudinea actului, astfel „ceva poate fi privit drept corect din punct de

vedere moral sau obligatoriu din punct de vedere etic chiar dacă nu promovează cea mai echilibrată balanță între bine și rău” (Israel și Hay 2006:15). De exemplu, problema dezvăluirii parțiale a scopului cercetării de către operatorii de teren respondenților, abordată și de Earl Babbie (2010), poate fi privită din cele două perspective. Conform teoriilor deontologice, cercetătorul nu ar trebui să înșele, explicând scopul real al studiului, chiar cu riscul unei rate ridicate de non-răspunsuri. Implicit, o astfel de propunere pornește de la o conceptualizare așa-zis precisă a ceea ce înseamnă „a înșela în cercetare”, care este în sine o abordare ce poate fi supusă dezbaterilor prin perspective și argumente diverse ontologic. Pe de altă parte, teoriile consecințialiste se concentrează pe rezultatul bun, în acest caz obținerea unei calități ridicate a studiului, care poate depinde și de numărul celor care răspund. Iar dacă ascunderea adevărului cu privire la motivele realizării cercetării duce la asta, unii cercetători pot opta pentru astfel de abordări, mai ales când ele sunt susținute empiric. Problemele recurente puse de considerarea unor practici etice în cercetare se subscriu unei orientări teoretice particulare, unui curent de gândire, unei metodologii „normale” asumată de o comunitate de practici profesionale în cercetare (Drolet et al. 2022; Roest et al., 2023; Kolstoe și Carpenter 2023). În același timp, etica poate propune o abordare excesiv de normativă care în realitatea comportamentelor în cercetare funcționează parțial sau deloc. De exemplu, într-un studiu realizat cu scopul identificării influenței pe care declararea onestă și în detaliu a motivului cercetării o are asupra răspunsurilor, concluzia a fost că nu există un impact semnificativ (Singer 1984).

Etica în cercetare e considerată și în funcție de cine și cum deține puterea, controlul și în funcție de cum ajută la producerea unei cercetări democratice, responsabile, care ajută participanții (Hurdley 2010)

Mai multe caracteristici pot fi urmărite atunci când vorbim de etica cercetării sociale (Babbie 2010). În primul rând putem urmări disponibilitatea participării respondentului la cercetarea socială (consimțământul informat), anonimatul și confidențialitatea, non-prejudicierea participanților, analiza și raportarea datelor. Dacă în cercetarea medicală non-prejudicierea pare a fi mai evidentă, în cercetarea socială ambiguitatea este mai ridicată (Vallance 2004). De altfel, etica privind cercetarea a apărut prima dată în legătură cu cercetările medicale (Vallance 2004; Israel și Hay 2006).

Cele mai extinse abordări ale eticii în cercetare sunt cele holistice, pentru care etica în cercetare este exersată de-a lungul întregului proces, pornind de la colectarea datelor, pâna la publicarea rezultatelor, inclusiv designul cercetării, pentru că prin el sunt proiectate așteptări cu privire la folosirea resurselor participanților (Vallance 2004). În acest sens, cercetătorul este responsabil și de preîntâmpinarea eventualelor interpretări greșite a rezultatelor de către public (Chelcea 2004). Logica din spatele acestui argument este una simplă: puțini reprezentanți din afara profesiei pot înțelege detalii metodologice și concepte specializate, așadar posibilitatea ca ei să accepte expertiza profesională a cercetătorilor sub forma scrierilor acestora este una ridicată, în condițiile în care nu dispun de cadrul de analiză propriu profesiei de cercetător (Braxton și Bayer 1994).

Relația cu participanții cu privire la asumarea cuvintelor lor și a analizei produse pe ele pare să fie hotărâtoare în considerarea comportamentului etic. Astfel ce contează foarte mult este ca subiecții să aibă controlul asupra datelor la care ai au participat prin co-producere alături de cercetători, iar asta se realizează printr-un intens proces de consultare cu participanții cu privire la ce e legitim să rămână și cum poate și interpretate (Guba și Lincoln 1989; Hammersley 2008). Variante mai extreme le regăsim la Edward Shils (1959) care

insistă pe ideea că datele produse în discuții și interviuri trebuie să revină la participanți, pentru ca aceștia să le poată altera dacă vor considera necesar, o practică revenită în cercetarea acțiune și alte forme participative de cercetare.

Mai mult, perspectiva holistică insistă pe o definiție extinsă a conceptului de etică (Vallance 2004). Astfel, această abordare ridică nivelul de responsabilitate etică ce îi aparține cercetătorului prin necesitatea unor precauții anterioare cu privire la design-ul cercetării și la consecințele neintenționate ale activităților realizate în timpul desfășurării cercetării. Perspectivele holistice, deși fără o bază filosofică solidă, se diferențiază în special de cele consecințialiste prin natura integratoare și axată în primul rând pe respectarea criteriilor deontologice și apoi pe cele consecințialiste. Un exemplu relevant pentru perspectiva holistică îl reprezintă analiza următorului tip de comportament în timpul cercetării: aprecierea inexactă (de multe ori intenționată) a timpului alocat completării unui chestionar într-o anchetă, care, de cele mai multe ori, poate reține din timpul respondentului dublu față de aprecierea inițială. Perspectiva holistă ar pleda pentru aprecierea onestă față de respondent, concomitent cu negocierea altor elemente care pot duce și la gestionarea refuzurilor posibile, în așa fel încât să nu fie afectat produsul cercetării (de exemplu, o interacțiune preliminară dintre interviewer și respondent, pentru stabilirea unui climat de încredere și aderarea mai ușoară a acestuia la scopurile cercetării).

1.3. Etica în cercetarea socială- Concepte ale preocupărilor etice în coduri deontologice

1.3.1. Consimțământul informat

Codul Nuremberg (1947) este unul dintre documentele de bază care încearcă să stabilească ce presupune consimțământul

informat, fiind primul principiu al acestuia cu privire la comportamentul în cercetare. Consimțământul participanților trebuie astfel să fie voluntar, competent, informat și mai ales cuprinzător în înțelegerea lui. Cu toate acestea, consimțământul informat presupune o serie de informații care implică investiție de timp și efort de înțelegere din partea participanților, cât și o înțelegere contextualizată a ceea ce înseamnă informare care se poate schimba în timp (Miller și Boulton, 2007). În versiunea sa pedagogică, operaționalizarea termenului include indicatori precum dimensiunea interviului, sponsorul cercetării, detalii despre eșantionare, conținutul și scopul studiului, cum va fi ulterior informația utilizată, confidențialitatea răspunsurilor sale (Singer 1984). Față de metodele cantitative, în cele calitative, precum metoda observației participative, situațiile de încălcare a acestui principiu sunt mai evidente (din poziția teoriilor deontologice): în cadrul acestei metode, tentația de a nu dezvălui scopurile reale ale demersului sunt mari prin dezideratul obținerii unei integrări naturale a cercetătorului în comunitatea studiată (Homan 1980). Încălcarea consimțământului informat în cazul metodei observației participative respectă mai degrabă etica consecințialistă.

Problema identificării consimțământului informat este una dezbătută în literatură (Groot Kormelink et al. 2025; Chiumento et al. 2020; Miller și Boulton 2007; Haggerty 2004;) pentru că ridică problema legitimității pe care științele sociale o au în analiza obiectiv datele sociale: dacă produc știință, sociologii au nevoie de consimțământul informat, chiar dacă el poate nu există în realitatea produsă de exemplu într-o situație de interviu, pentru că realitatea informării este una acceptată mai degrabă de științele sociale pozitivistice, însă contestată de abordările post-pozitivistice orientate spre interpretativism care înțeleg informarea participantului despre tema unei cercetări ca fiind un proces simbolic de poziționare discursivă. Un studiu care verifică natura înțelegerii

consimțământului informat indică lipsa unui consens între cercetătorii aceleși echipe privind pe de o parte atât conținutul „consimțământului informat”, cât și dacă unor grupuri diferite li se aplică aceleași proceduri de obținere a acestui consimțământ (Wiles et al. 2007). Dintr-un studiu care urmărește modificarea semnificației consimțământului informat la nivel conceptual de-a lungul a 35 de ani (Miller și Boulton, 2007) reiese că acesta e resemnificat ca un produs profund dependent de contextul social și politic al unei cercetări, cu un model al consimțământului informat „medicalizat”, marcat de proceduri birocratizate de obținere a acestuia din partea participanților (analiza valabilă în spațiul SUA). În forma actuală în experiența de cercetare, cei mai mulți cercetători operează cu consimțământul informat ca obiect material prin fișa de consimțământ, adică unul dintre „*template-urile* de interacțiune”, (Chiumento et. al, 2020) solicitate de comisiile de etică. În același timp, deși procedurile pentru obținerea consimțământului informat pot reproduce inegalități între cercetători și participanții, există evidențe că puterea cercetătorilor în a defini ce înseamnă consimțământ informat poate fi contestată în teren, iar activarea procedurilor poate determina o nevoie a participanților de a-și afirma propria putere prin afirmarea propriei voci (Caeymaex et al., 2023)

Soluțiile pentru o mai bună gestionare a consimțământului informat oferă o imagine colectiv negociată a ce presupune punctual activitatea sociologilor în teren și relația cu participanții la cercetare: „*La o conferință recentă despre Dezvoltări în Metodele Calitative am ascultat cum o serie de membri ai unui comitet de etică în cercetare pledau pentru o perioadă de două zile de <<asteptare/ gândire>> (cooling off) între momentul în care un cercetător abordează un potențial participant la cercetare și momentul în care efectiv el acceptă să participe. Propunerea era bazată pe sugestia că simpla prezență a unui cercetător poate în mod subtil să-i preseze pe oameni*

să participe la un studio, așadar minimizând natura voluntară a consimțământului.” (Haggerty 2004: 403). Popunerea pornește de la o asumție naturală a relațiilor dintre indivizi ca bazându-se pe puteri și ierarhii mai mult sau mai puțin contextuale. Modificarea limbajului în discursul moral din cercetare regândește superioritatea asumată a cercetătorului, trecând de la considerarea persoanelor țintite într-o cercetare ca fiind subiecți, la participanți și ulterior ca parteneri (Miller și Boulton, 2007, Kaur et al. 2023). Modificarea nu e întâmplătoare, ci e explicabilă prin reconsiderarea ierarhiilor sociale, cât și rolul și impactul demersului de cercetare și a produselor cercetării în comunități.

În unele situații, precum cercetare etnografică bazată pe observații sau în situațiile în care sunt necesare abordări exploratorii lipsite de predefiniri precise cu privire la tematică, un acord/ protocol cu privire la consimțământul informat este apreciat ca îngreunând demersul cercetării, transformând situații care sunt de obicei mai informale în situații formalizate, mediate birocratic (Van den Hoonaard 2001).

Conceptualizarea consimțământului informat a depins în istoria cercetării (în special cea a medicinei), de schimbările sociale legate de instabilitatea structurilor sociale, a apariției riscurilor în practicile legate de muncă, de interacțiune (Miller și Boulton, 2007). În timp, universalismul etic aplicat consimțământului informat a dus la dileme și confuzii în practica legitimă de cercetare, în contextul metodelor de cercetare calitative, concentrate pe observații extensive și procese de interacțiune multiple între cercetător și participanții la cercetare, dificil de supus rigorilor standardizărilor impuse de dezideratul respectării normelor în cercetarea experimentală medicală și clinică (Miller și Boulton, 2007). Din acest punct de vedere, o serie de confuzii pot apărea legate de ce fel de conceptualizare a consimțământului e legitimă, în ce context, ce fel de mesaje, mize și negocieri de câștiguri, beneficii sau